

DRAFT-RAPORT
LIGJI NR. 9741, DATË 21.05.2007
“ARSIMI I LARTË NË REPUBLIKËN E
SHQIPËRISË”

Tetor 2008

PARATHËNIE

Në kuadër të bashkëpunimit, Shoqata Evropiane e Ligjit, Arsimit dhe Politikës (ELA) hartuar nga profesori J. De Groof dhe G. Lauwers (Belgjikë), I. Richter (Gjermani), R. Kortum (USA) and P. Zoontjens (Hollandë) dhe një grup zyrtar i përfaqësuesve të Parlamentit, Universiteti i Tiranës dhe grupi i ekspertëve shqiptarë të përbërë nga G. Karapici, Dh. Kule, E. Demo, A. Hoxha, N. Mita, E. Haxhiymeri and J. Latifi, kanë organizuar përgjatë periudhës Qershorë-Korrik 2008 në Tiranë dhe Antwerp dy konferenca për Ligjin e ri, mbi Arsimin e Lartë në Republikën e Shqipërisë. Ky raport përmban shqyrtim kritik të Ligjit nr 9741, datë 21.05.2007 “Mbi Arsimin e Lartë në Republikën e Shqipërisë” dhe rekomandimet specifike.

PËRMBLEDHJE

Ligji i ri mbi arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë është një përpjekje për t’iu përgjigjur zhvillimeve të reja në vend, përafrimin me standartet Evropiane, për të siguruar cilësi në arsimin e lartë dhe akreditim, për të krijuar strukturat e ndërmjetme në Arsimin e Lartë. Ligji përmban një sërë konceptesh, ligjesh, teknikash dhe problemet e implementimit.

A. Problemet Konceptuale

- Ligji ishte konceptuar sipas modelit të kontrollit shtetëror dhe institucioneve të arsimit të lartë.
- Ligji përmban konceptet e qeverisjes dhe manaxhimit. Ligji mbivlerëson rolin e qeverisë; nuk respekton parimin e subsidiaritetit (delegimit të kompetencave).
- Ligji nuk pasqyron në mënyrë të qartë parimet e autonomisë, lirisë akademike, pergjegjshmërisë dhe përgjegjësisë.
- Ligji keq interpreton pjesëmarrjen e përfaqesuesve të shoqërisë në arsimin e lartë.

B. Ligji nuk plotëson standardet e dokumentave ligjore kombëtare dhe ndërkombëtare.

- Ligji është në kundërshtim me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë (neni. 23, 64 nuk janë në përputhshmëri me nenin. 17, 18, 57 te Kushtetutës) .
- Ligji shkon në kundërshtim me dokumentacionin ndërkombëtar të tilla si Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, Magna Karta (neni. 3, 23, 44, 45, 46, 64).
- Nenet e këtij ligji shkojnë në kundërshtim me njëri tjetrin (neni 14, 15,16, 65, 66, 72, 74, 76, 77, 78, 79)
- Ligji nuk l parashikon standardet e projektimit profesional. Për më tepër, ligji përmbanë nene të përshtatshme për akte ligjore (neni. 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 50, 54

C. Ligji nuk parashikon parimet e pranuar në mënyrë universale dhe të implementuara në legjislacionin e arsimit të vendeve demokratike.

- Principi i mos diskriminimit është shkelur. (neni 23, 44, 45, 46)
- Parimi i subsidiaritetit nuk është paraqitur. Pushteti që duhet të ishte i shpërndarë midis subjekteve universitare dhe organizmave ishte përqëndruar në duart e Këshillit të Ministrave. (neni. 33, 34, 41, 47, 51, 60, 66, 67, 72, 75) dhe të Ministrisë (16, 21, 22, 24, 32, 33, 34, 47, 50, 60, 64, 65, 66, 67, 75, 77, 78).Neni 64 favorizon dhe l jep hapësirë Ministrin të abuzojë me pushtetin e tij.
- Parimi l autonomisë institucionale është paraqitur gabimisht (neni. 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 32, 33, 34, 45, 46, 48, 50, 63, 64, 69, 70, 71).
- Parimi i autonomisë financiare nuk është paraqitur(kapitulli 13).
- Parimi i pjesëmarrjes në qeveri nuk është paraqitur (neni 16, 21).
- Parimi i ndarjes së qeverisjes dhe menaxhimit nuk është paraqitur (neni 14, 15, 16, 18)
- Parimi i transparencës është jo l plotë (neni 14, 16, 18, 21)

D. Ligji përmban probleme teknike

- Ekziston mbivendosja dhe dualiteti i kompetencave (neni. 14, 16)
- Ajo është shumë e detajuar dhe e mbi rregulluar.

E. Problemet e implementimit

Problemet kryesore të implementimit janë të lidhura me aktet nënligjore, të autonomisë, strukturës së studimeve (në kuadrin e studimeve) dhe procedurat financiare.

F. Konkluzione

- Ligji reflekton modelin e kontrollit shtetëror mbi sistemin e arsimit të lartë në Shqipëri.
- Shumë nene të ligjit nuk janë në përputhje me Kushtetutën e Shqipërisë, me parimet e ECHR, me Standartet Evropiane.
- I jep shumë pushtet Ministrisë dhe Këshillit të Ministrave. Nuk ka kufizim për të drejtat e Ministrisë.
- Nuk ka garanci për pavarësinë e procesit të akreditimit.
- Nuk ka siguri në krijimin e masave.
- Ligji parashikon diskriminimin.
- Tregon qartë mungesën e besimit ndërmjet aktorëve.
- Ligji përmban standarde të dyfishta që e cënojnë haptazi parimin e autonomisë universitare dhe lirisë akademike.
- Ligji cënon parimin e kolegjalitetit, mbi të cilat bazohen dhe duhen të funksionojnë institucionet e arsimit të lartë.
- Dispozitat ligjore nuk janë koherente dhe krijojnë probleme në zbatimin e tyre.
- Formulimi ligjor lë hapësira për paqartësi, keq interpretim dhe subjektivizëm.

G. Rekomandime

- **Amendamentet e disa Neneve në Ligj**
- **Hartimi i një Ligji të ri në një të ardhme të afërt në përputhje me Kushtetutën e Shqipërisë, Legjislacionin Evropian mbi Arsimin e Lartë dhe modelin efektiv Perëndimor.**

PROBLEME TË LIGJIT

A. NENET QË NUK JANË NË PËRPUTHJE ME KUSHTETUTËN E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, ME TË DREJTËN CIVILE, ME PARIMET E KONVENTËS EVROPIANE TË DREJTAT E NJERIUT (KEDNJ)

Ka probleme të shumta ligjore brenda ligjit.

Shumë nene nuk janë në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë (**Neni 57/7, Neni 45, Neni, 102/4**), me parimet e KEDNJ-së, me Standardet Evropiane të Procesit të Bolonjës.

Nga pikëpamja ligjore, institucioni i arsimit të lartë, siç përcaktohet në **nenin 4, pika 2** të Ligjit "Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë": janë persona juridikë publikë ose privatë, të drejtat dhe detyrimet e të cilëve përcaktohen në aktet e themelimit të tyre".

Në kontekstin e personit juridik nga pikëpamja e ligjit, ai duhet të përmbushë tre kushte:

- 1, Varësinë e pronësisë,
- 2, Një strukturë organizative, dhe
- 3, Një përgjegjësi të pavarur të pasurisë.

Ligjvënësi, duke pranuar konceptin e personit juridik në institucionet e arsimit të lartë nënkupton, pa asnjë dyshim, edhe ekzistencën e këtyre elementeve kyç ***njëherësh***, të domosdoshëm për krijimin dhe ekzistencën e tyre, e cila duhet t'u sigurojë atyre "autonomi dhe liri akademike", një parim i sanksionuar në **nenin 57/7** të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe në **nenin 4** të Ligjit.

Por a është e vërtetë kjo autonomi e institucioneve të arsimit të lartë ? Përgjigja që mund të ofrohet për këtë pyetje është: ***Dispozitat e ligjit flasin ndryshe***.

Le të përqëndrohemi në disa dispozita problematike të ligjit.

Nga pikëpamja organizative, institucionet e arsimit të lartë, përkatësisht universitetet, kanë organet e tyre drejtuese, ku një vend i rëndësishëm mbulohet nga "këshilli i administrimit". Përkufizimi i **Nenit 16, pika 1** thotë: "... Këshilli i administrimit është një organ kolegjal vendimmarrës që mbikëqyr dhe kontrollon veprimtarinë e institucionit të arsimit të lartë në lidhje me menaxhimin e tij administrativ, financiar, ekonomik dhe menaxhimin e pronës".

Duke iu referuar përbërjes së këshillit, përveç personave që janë anëtarë të stafit akademik të njësive të arsimit të lartë, pjesë e tij janë edhe anëtarë të caktuar të emëruar nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës dhe dispozita shkon edhe më tej duke lënë numrin e këtyre anëtarëve të hapur, në varësi të faktit se: ... numri i anëtarëve të emëruar është më pak se gjysma e numrit të anëtarëve të zgjedhur të këshillit të administrimit."

Pyetja që mund të bëhet është se pse duhet të ketë anëtarë të tillë të emëruar, kur "Këshilli i Administrimit" është pjesë e drejtimit dhe strukturave të administratës të arsimit të lartë, ku kompetencat e tij në funksion të zbatimit të **nenit 16** të Ligjit vetë i referohen vetëm veprimtarisë së institucionit të arsimit të lartë, dhe, nga ana tjetër, **pika 7 e nenit 16** sanksionon: "statuti i institucionit publik të arsimit të lartë, në përputhje me këtë ligj përcakton të drejtat dhe detyrimet e tjera të Këshillit të Administrimit, numrin, përbërjen, mandatin, mënyrën e zgjedhjes së anëtarëve të tij ... si dhe funksionimin e këshillit".

Në kontekstin e përbërjes së kësaj pike, është statuti vetë akti i miratuar nga institucionet e arsimit të lartë ai që duhet të përcaktojë organizimin dhe funksionin e organeve të saj.

Gjithashtu, po të kemi parasysh se **neni 64**, pika 1 i Ligjit sanksionon: "Ministria e Arsimit dhe Shkencës bën periodikisht, të paktën kryen një herë në tre vjet kontrollin për zbatimin e ligshmërisë në institucionet publike të arsimit të lartë dhe të paktën një herë në vit kryen një kontroll financiar ...", prandaj a po kontrollon Ministria sërish?

Së pari, Ministria është e implikuar në marrjen e vendimeve të në këtë Këshill. Së dyti, Ministria e kontrollon përsëri Këshillin nëpërmjet kontrollit, veçanërisht atij financiar të ushtruar mbi institucionet e arsimit të lartë.

Një dispozitë tjetër që lë hapësira për interpretim është **Neni 22** i Ligjit, i titulluar "Autoritetet e tjera të Institucioneve Publike të Arsimit të Lartë". Standarde të ndryshme janë gjetur në të njëjtën dispozitë.

Pika 3 e nenit 22 përcakton: "kandidatët për kancelarë të një institucioni të arsimit të lartë përzgjidhen nga Këshilli i Administrimit dhe Rektori ia paraqet kandidatët për miratim Ministrit të Arsimit dhe Shkencës.

Pika 7 e nenit 22, nga ana tjetër, përcakton: "kancelari i fakultetit ose i njësive të tjera kryesore emërohet nga rektori nga tre kandidaturat e propozuara nga këshilli i administrimit të institucionit".

Në të dyja rastet është "Këshilli i Administrimit" duke vepruar, kurse emërimi është e ndryshme.

Gjithashtu, dispozita nuk thotë se çfarë do të ndodhë nëse ministri nuk pajtohet me kandidaturën e zgjedhur nga këshilli i administrimit, i cili (është një organ kolegjial) dhe është propozuar nga rektori, duke i lënë "pushtetin" ekzekutiv për të vendosur për një strukturë që është pjesë përbërëse e sistemit drejtues të institucioneve të arsimit të lartë.

Duke iu referuar funksionit dhe pozicionit të kancelarit në institucionet e arsimit të lartë dhe në fakultete ose njësi të tjera kryesore, ai do të jetë përgjegjës për drejtimin e përditshëm administrativ dhe financiar të institucionit, për zbatimin e buxhetit, për mbikëqyrjen dhe kontrollin e veprimeve financiare dhe për zbatimin e ligjshmërisë (**neni 22/2**) funksionet që do të jenë në koherencë me funksionet e tjera që ligji parashikon për postin e rektorit në **nenin 15, pika 2 / c, ç, d, dh.**

Një tjetër dispozitë e diskutueshme nga pikëpamja ligjore, duke iu referuar të drejtave kushtetuese të individit është **neni 23** i ligjit, i cili parashikon se: "organet drejtuese dhe autoritetet në institucionet publike të arsimit të lartë zgjidhen për një mandat katërvjeçar. Autoritetet drejtuese nuk mund të zgjidhen për dy mandate të njëpasnjëshme ose për të njëjtin funksion".

Duke iu referuar **nenit 45 pika 1** të Kushtetutës: "Çdo qytetar ... ka të drejtën të zgjedhë dhe të zgjidhet. ". Në një interpretim literal të këtij neni, ne nuk shohim se Kushtetuta vë kufizime në kohë për t'u zgjedhur dhe për të ushtruar një funksion për dy herë rresht, edhe duke iu referuar disa funksioneve kushtetuese të parashikuara nga vetë kushtetuta. Në anën tjetër, duke marrë parasysh **nenin 21** të Ligjit i cili përcakton procedurën për zgjedhjen e organeve drejtuese të institucioneve të arsimit të lartë, ky kufizim është sërish kontradiktor.

Gjithashtu, duke iu referuar **nenit 23** ne shohim sërish aplikim të dyfishtë të standardeve. Prandaj, sipas **pikës 2** të të njëjtit nen: " rektori i një institucioni të ri publik të arsimit të lartë emërohet nga Presidenti i Republikës, sipas propozimit të paraqitur nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës për një mandat një-vjeçar. Ky mandat mund të rinovohet, por jo më shumë se dy herë rresht."

Në rastin e emërimit të një personi, ai ka të drejtën e ri-emërimit në të njëjtën pozitë, kur ri-emërimi varet nga preferencat personale, dhe ku ndërhyrja e ndërhyrjes është haptazi e dukshme, duke cënuar parimin e " autonomisë universitare" pavarësisht nga momenti i krijimit të një institucioni të arsimit të lartë.

Dispozita ligjore të tjera problematike janë ato që i përkasin **Kapitullit IV** të ligjit "Për organizimin e studimeve në institucionet e arsimit të lartë".

Parimi i autonomisë i sanksionuar në **nenin 3, pika 2 / b** dhe **c** thekson: "Autonomia e institucioneve të arsimit të lartë shprehet në:

- Të drejtën për miratimin dhe zhvillimin e pavarur të programeve të studimit dhe të projekteve të kërkimit;
- Të drejtën për të caktuar kriteret e pranimit të studentëve në programet e studimeve.

Pavarësisht nga ajo çfarë është sanksionuar në këtë ligj, në kundërshtim me atë që u tha më lart, **pika 2, e nenit 24**" format e studimit"" parashikon që "aplikimi dhe zbatimi i secilës prej formave të studimit bëhet me propozim të Ministrit të Arsimit dhe Shkencës ", dhe prandaj me të drejtën e pranuar nga ekzekutivi përsëri, Ministri i Arsimit

përcakton me udhëzim" programet e integruara të studimeve të ciklit të dytë "(neni 1.2.2 / ç).

Gjithashtu, nga ana tjetër, programet e studimit për doktoraturë mund të ofrohen të integruara me studimet afatgjata të specializuara, si për kurrikulat akademike dhe programet e miratuara nga fakultetet përkatëse dhe Universiteti, pas marrjes së miratimit nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës".

Pyetja që mund të lindë është: pse nevojitet miratimi i pushtetit ekzekutiv për të, kur sipas përcaktimit të **pikës 2 të nenit 25**: "Programet e studimit janë miratuar nga institucionet dhe miratohen nga senatet e tyre akademike", gjithashtu në lidhje me kompetencat e dhëna për senatin ai sanksionon se: "... vlerëson dhe miraton programet e reja akademike ..." (**neni 14, pika 2 / d**).

Një tjetër artikull që lë hapësira për interpretim është **neni 31, pika 4**, i cili përcakton se: "Përmbajtja dhe forma e diplomës dhe e suplementit të diplomës përcaktohen nga senatet akademike në përputhje me udhëzimet e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës".

Në kuadrin e autonomisë universitare, sipas funksioneve të ngarkuara nga ligji duhet të jenë senatet ato që përcaktojnë kriteret bazë të përmbajtjes, formës së diplomës dhe suplementit të saj, ku "senati vlerëson, garanton dhe mban përgjegjësi për sigurimin e cilësisë të institucionit në përputhje me standardet shtetërore" (**Neni 14/2/e**).

Kontestues është edhe **neni 33, pika 2** i cili sanksionon: "kuotat e pranimit në institucionet publike të arsimit të lartë për ciklin e parë të studimeve, miratohen nga Këshilli i Ministrave, me propozim të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës. Ministria e Arsimit dhe Shkencës formulon propozimin e saj pas konsultimeve me institucionet publike të arsimit të lartë dhe rekomandimeve të Këshillit të Arsimit të Lartë dhe Shkencës"- KALSH.

Klauzola e këtij neni është në shkelje flagrante të parimit të autonomisë universitare, sipas të cilit institucionet e arsimit të lartë kanë të drejtë për: " të përcaktuar kriteret e pranimit të studentëve në programet e studimit" (**neni 4.2 / c**). Në kontekstin e këtyre kriterëve ne duhet jo vetëm të përfshijmë kriteret e cilësisë, por edhe ato të sasisë, për këtë arsye edhe kuotat që institucionet e arsimit të lartë kanë të drejtë të përcaktojnë dhe të vendosin mbi to.

Por, përsëri, është Ministria e Arsimit ajo që propozon, dhe Ministri kryen dyfish kompetencat e tij pasi ka një funksion të caktuar në KALSH i cili nxjerr rekomandime për këto kuota, ku, në bazë të **nenit 66, pika 5**, ai kryeson këtë Këshill.

Formulimi i nxjerrë në **pikën 2 të nenit 33** mund të gjendet në **pikën 4 të nenit 34** në lidhje me pranimet në ciklin e dytë dhe tretë të studimeve. Kontrolli nga ana e "ekzekutivit" predominon në këtë nen.

Çfarë ligji bën gjerësisht të pranishëm është se vlefshmëria e akteve të nxjerra nga organet kolegjiale, **vendoset nga një organ monokratik**, që përfaqson " pushtetin ekzekutiv".

Në rast se i referohemi përsëri Vendimit nr 9, datë 19.03.2008 të Gjykatës Kushtetuese: ***"Respektimi i parimit të autonomisë të institucioneve të arsimit të lartë i sanksionuar nga Ligji 57 pika 7 të Kushtetutës i kërkon Ligjit të krijojë dimensione të tilla që institucionet e arsimit të lartë të marrin fuqi të mjaftueshme për të marrë vendime lirshëm në mënyrë të pavarur. Vetë-qeverisja, kolegjaliteti dhe lidhshipi i përshtatshëm akademik janë elemente themelore të autonomisë reale për institucionin e arsimit të lartë."***

Rasti më tipik është miratimi nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës i statutit të ndryshuar nga senati i institucioneve të arsimit të lartë nga jo më pak se 2/3 e votave të anëtarëve të tij.

Vlefshmëria e një akti që përbën bazën kryesore të organizimit dhe funksionimit të tij nuk mund të jepet nga lart, ***sepse në përputhje ne pushtetin diskrecional të çdo institucioni ai ka të drejtë të nxjerrë akte.***¹

Një tjetër element i habitshëm i ligjit "Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë" është prania e dy organeve të reja në ligj, përkatësisht:

- **Këshilli i Akreditimit;**
- **Këshilli i Arsimit të Lartë dhe Shkencës.**

Mund të thuhet se këto dy organe janë të kontrolluara nga i njëjti person, që është "titullari" i Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Duke iu referuar përmbajtjes së **nenit 60, pika 3, paragrafi 2**: "Këshilli i Akreditimit është i varur në punën e tij dhe bën publike vendimet e tij, duke shprehur mendimet e tij kundër".

Por pyetja që mund të ngrihet është: si mund të jetë ky keshill i pavarur kur emërimi i personave atje bëhet vetëm me miratimin e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, dhe kur në përbërjen e tij janë përsëri anëtarë nga Ministria të emëruar nga Ministri.

Funksionet e këtij Këshilli, i cili duhet të jetë një instrument matës i cilësisë për arsimin e lartë janë vetëm të natyrës rekomanduese, dhe është dispozita konsekuente, **Neni 62, pika 1**, paragrafi i parë, i cili thotë: "Ministri i Arsimit dhe Shkencës, në përputhje me rekomandimet e keshillit të akreditimit jep një vendim përfundimtar për akreditimin institucional të programeve në arsimin privat dhe publik.

---

¹ Pushteti diskrecional nënkupton të drejtën e çdo institucioni shtetëror për të ushtruar autoritet publik për realizimin e një qëllimi të ligjshëm, qoftë edhe pa autorizim të shprehur nga ana e Ligjit.

Prandaj, kompetencat e tij janë vetëm rekomanduese, pavarësisht nga e ashtuquajtura përbërje kolegjiale që ai përfaqëson. Ai nuk ka të drejtën e vendim-marrjes.

Është kjo rregullore që nuk mund t'i shpëtojë problemeve që do të rrjedhin nga zbatimi i saj kur akreditimi i një institucioni të arsimit të lartë do të jetë kompetencë "ekskluzive" 'e një personi të vetëm.

Siç është theksuar më lart, një strukturë e re është Këshilli i Arsimit të Lartë dhe Shkencës ", - KALSH. Dispozita ligjore, **neni 65** i ligjit nuk është i qartë në mënyrën se si është formuluar pasi citon se: "Këshilli i Arsimit të Lartë dhe Shkencës është organ këshillimor i Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës dhe i Këshillit të të Ministrave për politikën e zhvillimit në arsimin e lartë dhe shkencën".

Nga pikëpamja hierarkike kuptohet mirë se një formacion këshillues mund të funksionojë në afërsi të Këshillit të Ministrave në fushën e arsimit dhe shkencës për përmbushjen e objektivave të qeverisë. Por një strukturë e tillë e një natyre "këshillimore" **gjithashtu** në Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës, e cila është pjesë përbërëse e strukturës së qeverisë, nuk mund të jetë e justifikueshme.

Ky qëndrim është përsëritur po të kemi parasysh se kryetari i kësaj strukture këshillimore është Ministri i Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Parimi kushtetues i sanksionuar në **nenin 102/4** thotë: "Ministri, brenda udhëzimeve kryesore të politikës së përgjithshme shtetërore, drejton, në përgjegjësinë e tij veprimtarinë e ushtruar nën **kompetencën** e tij", përkatësisht arsimit dhe shkencës në Shqipëri.

Në të gjithë përmbajtjen e **nenit 65**, në asnjë vend nuk mund të shihet një linjë për bashkëpunimin që duhet të sigurohet në mes të institucioneve të arsimit të lartë dhe KALSH në mënyrë që funksioni i tij këshillimor të plotësohet drejt detyrave që i janë ngarkuar.

Një tjetër pyetje shumë e diskutueshme është rregullimi ligjor i parashikuar në **nenin 64** të Ligjit "kontrolli i ligjshmërisë".

Kjo dispozitë ligjore, në pikën e saj 3 u bë një objekt shqyrtimi në Gjykatën Kushtetuese, ku Konferenca e Rektorëve parashittoi se: "**Neni 64, pika 3** i ligjit nr.9741, datë 21.05.2007 që parashikon të drejtën e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës për të pezulluar rektorët nga detyra dhe për transferimin e kompetencave të rektorëve tek zëvendës rektorët është i papajtueshëm me **nenin 92**, shkronja "g" e Kushtetutës, sipas të cilit është kompetencë e Presidentit që të emërojë rektorët e universiteteve ".

Në këto baza: "... shumica e kërkuar me nenin 72 të Ligjit 8577, datë 10.02.2000" Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë ", nuk u arrit ..." ... Gjykata Kushtetuese "... Refuzoi kërkesën për pikën 3 të nenit 64 të ligjit nr.9741, datë 21.05.2007" Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë ".

Pika 3 e nenit 64 vazhdon të jetë e diskutueshme jo vetëm me argumentin e mësipërm të paraqitur nga Gjykata Kushtetuese nga Konferenca e Rektorëve, por edhe me interpretimin që duhet të bëhen për shprehjet "në raste flagrante ose shkelje të rënda të ligjeve".

Referenca në parimet e të drejtave², sipas të cilit: "***ushtrimi i aktivitetit brenda kufijve të kompetencave të emetuara dhe në përputhje me këto kompetenca kanë qenë të përcaktuara për të bërë këto veprime të ligjshme***", është i rëndësishëm.

Pika 3 e nenit 64, krijon një problem të madh në interpretimin e tij ligjor, duke krijuar bazën për subjektivizëm, e cila, nga ana e saj, do të bënte të domosdoshëm amendamentin dhe një formulim më të përshtatshëm të kësaj pike në të ardhmen.

Neni 67 është një dhunë flagrante e autonomisë institucionale. Ai duhet të fshihet. E drejta për të lëshuar kualifikime akademike duhet t'i përkas universiteteve.

Në tërësinë e tyre, dispozitat e ligjit "Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë", nga pikëpamja e cilësisë shpesh përmendin formulimin "Ministri i Arsimit dhe Shkencës³", propozon, cakton, urdhëron institucionet e arsimit të lartë, çka tregon qartë se autonomia universitare është shkelur dhe në rastin e trajtuar më sipër, shkelja e kësaj autonomie është shumë e qartë.

---

² Në Kodin e Procedurave Administrative, neni 9 thuhet: "organet e administratës shtetërore mbajnë aktivitetin e tyre në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, me marrëveshjet ndërkombëtare që Republika e Shqipërisë aderon , brenda kufijve të kompetencave që ka dhe në përputhje me qëllimin që këto kompetenca janë dhënë ".

³ Neni 6/2; Neni 12 paragrafi i fundit, 16/4-b, 5, neni 21/9; Neni 22/3; Neni 23/2; neni 24/2; Neni 26/1.2.2 ç; Neni 32/1 ; Neni 33/5; neni 37/2, 4, neni 39/2; Neni 41/1 Neni 44/3; Neni 47/2-c, 4, 7, neni 50/4; Neni 58/3, Neni 60 / 3, 6; Neni 62/1; Neni 64/3, 4, 6; Artikulli 65/2-dh, E, Neni 66/1, 2, 5, 8, Neni 67/2; Neni 75/2, 4; Neni 77/1 Neni 78 paragrafi i parë; Neni 85, Neni 94, Neni 96.

VKM nr 864, datë 2007/05/12 "Për hapjen e programeve të studimeve të doktoraturës në institucionet publike të arsimit të lartë dhe në përcaktimin e kushteve që duhet të plotësohen nga studenti për të marrë diplomën për diplomën shkencore të doktoraturës ".

VKM nr 467, datë 2007/07/18 "Për përcaktimin e kriterëve dhe procedurave për kualifikimin shkencor e pedagogjik të personelit akademik".

VKM nr 255, datë 2007/04/27 "Për fondin e ekselencës për mbështetjen financiare të studentëve të rinj dhe të shkëlqyer dhe për shkencëtarët. UDHËZIM nr 14, datë 03.04.2008 "Për hapjen dhe organizimin e programeve të studimit të ciklit të dytë për institucionet e arsimit të lartë".

UDHËZIM nr 15, datë 04.04.2008 "Për organizimin e studimeve për institucionet publike të arsimit të lartë".

UDHËZIM nr 20, datë 09.05.2008 "Për veprimtarinë e personelit akademik në institucionet publike të arsimit të lartë. Modeli 1. "

Dispozita e fundit që ne do të dëshironim të trajtonim është **neni 98 i ligjit, pika 2**, e cila përcaktohet se "brenda 6 muajve nga hyrja e këtij ligji në fuqi, Këshilli i Ministrave dhe Ministria e Arsimit dhe Shkencës do të përgatisë të gjitha aktet ligjore për zbatimin e këtij ligji".

Në rast se ne e konsiderojmë dispozitat ligjore, kur Ministria dhe Ministri i Arsimit dhe Shkencës kanë premtuar për të lëshuar akte nënligjore, mund të thuhet se raste të tilla janë të shumta¹ dhe në shumicën e rasteve ato janë urdhra dhe ordianca të Ministrit, të cilat identifikojnë shkeljen e bërë për autonominë akademike dhe lirinë. Në këtë rast mund të përmendim:

1. Vendimin e Këshillit të Ministrave për përcaktimin e standardeve dhe procedurave për hapjen, ndryshimin dhe mbylljen e institucioneve të arsimit të lartë.
2. Udhëzimin shpjegues për institucionet e arsimit të lartë
3. Udhëzimin për hapjen e institucioneve publike të arsimit të lartë dhe / ose programeve të studimit në njësitë përbërëse;
4. Udhëzimin e Ministrit për thellimin e formave të studimit në institucionet publike dhe private të arsimit të lartë, kriteret që duhet të përmbushen për zbatimin e secilës formë të studimit, mënyrën e organizimit të formave të studimit;
5. Instruksioni mbi IDSL gjithashtu (4 +1).
6. Instruksioni mbi përmbajtjen e formës së diplomës dhe Suplementin e saj, si edhe modelin çertifikatës.
7. VKM ose Udhëzimi mbi regjistrin e diplomave dhe çertifikatave.
8. Udhëzimi për lejimin e transfertave dhe pranimit në degët e dyta.
9. VKM mbi organizimin e studimeve dhe strukturimin e institucioneve të arsimit të lartë.
10. VKM mbi ndarjen në nivele brenda çdo kategorie të personelit akademik dhe të kriterëve më të detajuar të kualifikimit për secilin rast.
11. VKM mbi përcaktimin e nivelit të pagave për personelin akademik të institucioneve të arsimit të lartë dhe për ato që punojnë me kontrata.
12. Udhëzimi i Ministrit mbi personelin akademik të institucioneve publike të arsimit të lartë dhe format e punësimit.
13. Udhëzimi për kriteret dhe procedurat mbi përgatitjen dhe lëshimin e kartave të studentëve.
14. VKM mbi kategorinë e shërbimeve të subjekteve shtetërore - marrëveshje me ministritë dhe subjektet e tjera.
15. VKM mbi bursat.
16. Rregullore për organizimin dhe veprimtarinë e Agjencisë Publike të Akreditimit të Arsimit të Lartë ose të Agjencive të Akreditimit të Jashtme që janë pjesë e ENQA.
17. VKM për miratimin e rregullores për organizimin dhe veprimtarinë e aktivitetit publik të akreditimit të arsimit të lartë apo të agjencive të huaja të akreditimit që janë pjesë e ENQA.
18. Udhëzimi shpjegues për akreditimin e institucioneve publike dhe private të arsimit të lartë.

19. Rregullorja e Këshillit të Arsimit të Lartë dhe Shkencës.
20. VKM për miratimin e Rregullores së Këshillit të Arsimit të Lartë dhe Shkencës.
21. VKM për statusin e veçantë të profesorit, aspektet e trajtimit të veçantë si edhe përfitime të tjera nga personeli akademik.
22. VKM për përcaktimin e tarifave në sistemin e studimeve me kohë të plotë për tre ciklet dhe Masterat.
23. Udhëzimi i përbashkët i Ministrisë së Financave dhe Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës mbi përcaktimin e tarifave në sistemin e studimit distancë dhe me kohë të pjesshme.
24. Udhëzimi i përbashkët i Ministrisë së Financave dhe Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës për përdorimin e transfertës buxhetore për investime dhe projekte të tjera të mëdha (grante të pakushtëzuara).
25. VKM me një bashkë-propozim me Ministrinë e Ekonomisë për të përdorur në interes të institucioneve të arsimit të lartë pronat publike të paluajtshme në administrimin e tyre.
26. Udhëzimi shpjegues mbi institucionet private të arsimit të lartë sipas Ligjit.
27. Udhëzimi shpjegues për unifikimin, sipas ligjit, të diplomave, të marra në sistemet e mëparshme .
28. Udhëzimi mbi riorganizimin e personelit në institucionet publike të arsimit të lartë .
29. Skema e financimit e propozuar nga Ministria e Arsimit dhe Shkencës dhe e miratuar nga Ministria e Financave.
30. Rregullorja për organizimin e zgjedhjeve për autoritetet dhe organet drejtuese të institucioneve publike të arsimit të lartë.

Edhe pse korniza e akteve nënligjore- është mjaft e gjerë, mund të thuhet se disa akte nënligjore janë miratuar deri më tani, dhe është krijuar si rezultat një situatë konflikti mes strukturave të arsimit të lartë dhe Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës.

Ne mund t'i referohet këtu Udhëzimit nr 20, datë 09.05.2008 "Për veprimtarinë e personelit akademik në Institucionet Publike të Arsimit të Lartë ."

Në përputhje me kërkesat e **neneve 47, pika 1 dhe 2 dhe 50, pika 4**, e ligjit "Për arsimin e lartë në Republikën e Shqipërisë", Ministri i Arsimit dhe Shkencës ka miratuar rendin e mësipërm, i cili në përmbajtjen e tij , që nga fillimi, është në kundërshtim me përcaktimin e alokuar në pikën **1 të nenit 47** i cili sanksionon: "personeli akademik kryen veprimtari të mësimdhënies, kërkim shkencor ose të aplikuar, shërbime për zhvillimin e institucionit, konsultim dhe këshillim për studentët dhe detyra administrative. **Raporti midis aktiviteteve të të ndryshme përcaktohet në rregulloret e institucioneve të arsimit të lartë dhe është pjesë e kontratës së punës mes palëve "**

Fjalja 2 e pikës 1 të nenit 47 nuk ka lënë hapësirë për të bërë interpretime të ndryshme. Janë institucionet e arsimit të lartë ato që rregullojnë marrëdhëniet e tyre të punës.

Ky parim rrjedh edhe nga dispozitat e tjera të ligjit - që është në përputhje me **nenin 5, pika 3**: universiteti i realizon kërkim shkencor dhe të aplikuar , dhe aktivitete kreative , ofron shërbime në përputhje me misionin e tij, mbështet dhe realizon trajnimin e stafit akademik .

Në varësi të misionit të tij kryesor, **sic përcaktohet në statusin e tij**, universiteti siguron një raport të përshtatshëm midis mësimdhënies, kërkimit shkencor dhe shërbimeve që ai ofron.

Një tjetër referencë për këtë qëllim është **neni 50, pika 4**. Fjalja e dytë e **pika 4 e nenit 50** është në kundërshtim me parimin e lirisë akademike dhe autonomisë institucionale të institucioneve të arsimit të lartë.

Mësimdhënia është vetëm një pjesë e aktivitetit të ushtruar nga stafi akademik, ndërsa, siç thotë Ligji vetë në dispozita të tjera, përkatësisht në **nenin 69, pika 1**: "institucionet e arsimit të lartë kryejnë studime kërkime shkencore bazike ose të aplikuara, aktivitete të tjera në mënyrat **e përcaktuara në statusin e institucioneve të arsimit të lartë në përputhje me objektivat specifike të institucionit në këto drejtime** ".

Nga ana tjetër, **neni 70 pika 2** sanksionon: **"Temat ose afatet e kërkimit, ngarkesa e mësimdhënies përcaktohet nga vetë institucionet e arsimit të lartë "**.

B. ARTIKUJT QË NUK JANË NË PËRPUTHJE ME STANDARDET EVROPIANE

Në ditët e sotme kemi një ligj për arsimin e lartë (Neni 60), i cili thotë se Ministri i Arsimit dhe Shkencës emëron të gjithë anëtarët e Këshillit Akreditues dhe (Neni 62) ai (Ministri i Arsimit dhe Shkencës) emeton vendimin final për akreditimin e një institucioni. Ndërkohë kreu i Këshillit Akreditues është përcaktuar dhe emëruar nga Kryeministri (Neni 60).

Është harruar se njohja e një universiteti apo e një programi, pra akreditimi, nuk është i vërtetë dhe rrjedhimisht jo i besueshëm, për sa kohë kontrollohen nga autoritete publike, të interesuara në zotërimin e tregut të politikave të universitetit. Një standard thelbësor i Proçesit të Bolonjës që është shkelur nga Ligji.

Një objektiv i rëndësishëm i shpallur në Deklaratën e Bolonjës ishte përshtatja e diplomës apo e sitemit të kualifikimit që plotëson dy kushte – që të jetë “lehtësisht i lexueshëm” dhe “i krahasueshëm”. Sistemi është “lehtësisht i lexueshëm”, nëse përbëhet nga tre cikle të dukshme, i pari që mbaron me nivelin “bachelor”, cikli i dytë që përfundon me nivelin “master” dhe cikli i tretë që përfundon me nivelin “doctor”. Sistemi është “i krahasueshëm”, duke qenë se çdo cikël ka një numër të caktuar kreditesh. Në përfundim të çdo niveli mund të pajisesh me diplomë dhe të konkurosh në tregun e punës në hapësirën e përbashkët Evropiane, ose të jepet mundësia për të

studiuar për një diplomë të një grade më të lartë, jo vetëm në të njëjtin vend ku jeni diplomuar më parë. Ky system ishte i përfshirë në Deklaratën e Sorbonne (1998) dhe u konsolidua në të gjithë të ashtu quajturin Proçesi i Bolonjës (Deklarata e Bolonjës, 1999, Komunikimi për shtyp Pragë, 2001, Komunikimi për shtyp Berlin, 2003, Komunikimi për shtyp Bergen 2005).

Që në 1998 ndoshta edhe pak më vonë se viti i Deklaratës së Bolonjës, viti 1999, të gjithë vendet e përfshira që aspironin të bëheshin pjesë e arsimit të lartë të hapësirën Evropiane, filluan të hiqnin të gjitha format e kualifikimit dhe diplomat e panevojshme të arsimit të lartë, një trashëgimi e së shkuarës e cila nuk përputhej me sistemin e Bolonjës. Këtë gjë e bëri Franca, Belgjika, Holanda, Republika Çeke, Bullgaria, Romania, Hungaria, Gjermania dhe shumë vende të tjera. Por Shqiptarët bënë të kundërtën – kjo jo vetëm nuk e thjeshtoi, por e komplikoi stukturën e kualifikimit, duke kundërshtuar sistemin e Bolonjës, dhe ky qëndrim i yni surprizoi në masë të gjithë. **Neni 26** i Ligjit të Arsimit të Lartë pasqyroi një strukturë të komplikuar të studimeve, por absurditeti i vërtetë nuk qëndron këtu. Ai në fakt fillon të shfaqet kur Neni liston diplomat e lëshuara për çdo cikël. Pa përmendur ciklin e parë, ky Neni i pabesueshëm thotë se një diplomë e ciklit të dytë lëshohet në ciklin e dytë, një diplomë kjo e integruar e ciklit të dytë dhe një diplomë Master e nivelit të parë. Masteri i nivelit të dytë doktor, specialist, mjeshtër, lëshohet në ciklin e tretë. Imagjinoni shtatë diploma vetëm në ciklin e dytë dhe të tretë, ndërkohë që në sistemin e rekomanduar në hapësirën e përbashkët Evropiane ka vetëm dy diploma, përkatësisht e nivelit Master dhe Doktor. Gjithashtu, disa diploma nuk të lejojnë një nivel më të lartë edukimi, gjë që e detyron mbajtësin të ndërpresë studimet në atë nivel. Me një system edukimi të çuditshëm, Shqipëria e përfaqëson veten në mënyrë të çuditshme me një sistem të komplikuar edukimi që devijon dhe është larg nga proçesi i Bolonjës. Sistemi Shqiptar nuk është as “lehtësisht i lexueshëm” as “i krahasueshëm”. Një sistem i cili nuk është i krahasueshëm me asnjë sistem tjetër në hapësirën Evropiane, dhe që për të njëjtën arsye nuk mund të jetë pjesë e saj.

Duke ju referuar Nenit 26 të Ligjit për Arsimin e Lartë në Republikën e Shqipërisë, titulluar “Ciklet dhe titujt e studimeve universitare” dhe sipas ligjeve në interpretimin e këtij Neni, Vendimit të Këshillit të Ministrave nr 864, datuar më 5.12.2007 “Në hapjen e programit të studimeve të Doktoraturës në Institutet Publike të Arsimit të Lartë dhe Përcaktimin e Kushteve që duhet të ndiqen nga studentët që të marrin titullin “Doctor””, Udhëzimet e Ministrit të Arsimit dhe Shkencës, nr 4, datuar më 22.01.2008 “Në hapjen, mbylljen e Programeve Master të nivelit të Parë dhe të Dytë”, Udhëzimet e Ministrit të Arsimit nr 5, datuar më 22.01.2008 “Në Vendosjen e Standardeve për Hapjen, Mbylljen dhe Ri-organizimin e Programeve Studimore të Ciklit të Dytë në Institucionet Publike të Arsimit të Lartë”, Udhëzimet nr 15, datuar më 04.04.2008 “Në Organizimin e Studimeve në Institucionet Publike të Arsimit të Lartë”, skema e studimeve universitare është si më poshtë:

Cikli i Parë

Diplomë e Nivelit të Parë DNP 3 vjet

Cikli i Dytë

Diplomë e Nivelit të Dytë DND 2 vjet

Diplomë e Integruar e Nivelit të Dytë DIND	5 vjet
Master i Nivelit të Parë MNP	1 vit

Cikli i Tretë

Master i Nivelit të Dytë MND	1-2 vjet
Studimet Afatgjata të Specializuara	2-4 vjet
Studimet e Doktoraturës	3 vjet

Problemet shkaktohen kryesisht nga përfshirja në strukturën e studimeve të ciklit të dytë të Diplomës së Nivelit të Dytë, nga përfshirja në ciklin e tretë e Masterit të Nivelit të Dytë – që vjen nga deformimi i modelit të Bolonjës në modelin e dytë dhe të tretë, dhe nga favorizimi në **Nenin 5, shkronja b** që i bën universiteteve private.

1. Kjo skemë është shumë e shtrenjtë për tu aplikuar në Shqipëri, dhe në të njëjtën kohë është shumë jo-realiste.

- a. Qeveria duhet të mbajë një peshë të rëndësishme për kostot e studimit, për zgjatjen në kohë të studimeve të larta.
- b. Kostot e studimeve të larta do të jenë një ngarkesë për buxhetin e familjeve duke qenë se ato zgjasin më shumë në kohë krahasuar me sistemin e mëparshëm dhe atë të Bolonjës.
- c. Të rinjtë në vend që të fillojnë të punojnë sa më parë, siç është objektivi kryesor i Bolonjës, do të duhet të studiojnë për më shumë kohë.
- d. Implementimi i kësaj skeme studimi kërkon rekrutim të një numri më të madh profesorësh dhe kërkuesish shkencor.
- e. Kjo skemë studimi kërkon investime të mëdha dhe të menjëhershme për ndërtesa, librari, laborator dhe materiale burimesh të tjera të reja , të cilat për momentin dhe për një kohë të shkurtër janë të pamundura.
- f. Arsimi i lartë në Shqipëri përballet me sfidat e gjetjes së vendeve dhe fondeve për akomodimin e studentëve. Ndërtimi i kampuseve të studentëve duket i pamundur për momentin dhe rritja e numrit të studentëve kërkon investime të mëdha për konviktet, vendet e studimit, ambjentet shlodhëse dhe të shërbimeve të ndryshme.
- g. Produkti i këtij modeli studimi, veçanërisht i prodhuar nga cikli i parë i studimeve, nuk është i përshtatshëm për tregun e punës në Shqipëri, sepse ky treg nuk është shumë i diferencuar dhe nuk ka punë të përkohshme, dhe nuk ka kërkesë për këtë lloj produkti.
- h. Implementimi i ciklit të parë të studimeve nuk u vazhdua nga studime parapërgatitore për tregun e punës, dhe në përgjithësi programet nuk parashikonin në mundësitë për punësim. Për këtë arsye, studentët që do të marrin këtë vit Diplomë të Nivelit të Parë nuk do të kenë përgjigje për pyetjen: Cilat janë mundësitë, që Diploma e marrë prej tyre, u jep për punësim?

2. Në tërësi, modeli i studimit i paraqitur nga Ligji për Arsimin e Lartë nuk është koordinuar përkatësisht me modelet e Evropës dhe të vendeve të tjera të botës, gjë që çon drejt një mospërputhjeje me sistemet e tjerë dhe të çon drejt izolimit të arsimit të lartë, gjë e cila edhe njëherë vështirëson zhvillimin dhe ndërkombëtarizimin e arsimit të lartë të Shqipërisë.

- a. Skema e re e studimeve që përmbahet në këtë Ligj shtrembëron modelin e Bolonjës për ciklin e parë dhe të dytë të studimeve. Studimet e Masterit nuk mund të ngatërrohen me studimet e Doktoraturës. Ato formojnë cikle të ndryshme që ofrojnë disa lloje kompetencash, diploma të ndryshme dhe që vendosen në një rend hierarkik të caktuar. Modeli Shqiptar ka qenë i bazuar kryesisht në modelin Italian, por përsëri i shtrembëruar. Duke theksuar se modeli Italian është një variant i modeleve të mëparshme të disa vendeve si Franca, Belgjika, të cilat e kanë përdorur vite më parë, është zëvendësuar tani me modelin e Bolonjës për të harmonizuar sistemet e tyre me sistemet në Evropë dhe botë.
- b. Sistemi i cikleve të studimit nuk është i përshtatshëm, sepse krijon pengesa për mobilitetin e studentëve dhe për njohjen e diplomës së nivelit të dytë dhe për diplomat e Masterit, sepse diploma e nivelit të dytë nuk është një model i përshtatshëm për sistemin e Evropës dhe të botës, dhe diploma Master lëshohet në ciklin e dytë të studimeve.
- c. Ky model nuk mundëson bashkëpunimin midis universiteteve publike dhe private në Shqipëri, në rastin kur universiteti privat nuk ndjek skemën e përcaktuar në Ligj, si **Neni 45, shkronja b** e ligjit “Në Arsimin e Lartë në Republikën e Shqipërisë, thotë “organizimi i programeve studimore në institutet private të arsimit të lartë është bërë sipas një tjetër modeli, kur është i ofruar nga një institucion që ofron diploma për një institucion të jashtëm ose të ngjashëm.”
- d. Modeli i studimeve sipas Nenit 26 nuk vendos mundësi të mira për bashkim, programe ndërdisiplinor dhe shumë-disiplinor, për sa i përket programeve të mësuesisë, të studimeve Evropiane, të studimeve gjinore, të studimeve mjedisore dhe të tjera.
- e. Përfshirja e programeve të Masterave të Nivelit të Dytë në Nivelin e tretë të studimeve nuk përputhet me Standardet Ndërkombëtare të Klasifikimit të Arsimit (I S C E D) dhe me nivelin e përshkrimit të kompetencave.
- f. Modeli është i ngurtë. Për shembull, modeli nuk të krijon mundësi për përafrim nga njëri cikël në tjetrin dhe brenda ciklit. Kushdo që ka marrë një diplomë Master të nivelit të parë duhet të realizojnë një diplomë Master të nivelit të Dytë ose një Master të Nivelit të Dytë që të jetë i përshtatshëm për studimet e Doktoraturës.

Sistemi kombëtar i edukimit nuk duhet të veprojë si një ishull i izoluar.

Për më shumë informacion për ciklet e studimit në vendet e BE-së dhe në vendet e tjera në botë, shihni tabelën e bashkëngjitur në fund të faqes.

3. Modeli i studimeve sipas Nenit 26 është diskriminues.

- a. Studentët që kanë një Diplomë të Nivelit të parë janë të diskriminuar kundrejt studentëve që kanë një diplomë të sistemit të vjetër, i cili ka të gjitha privilegjet për studime të mëtejshme. Ata që janë diplomuar me një DNP, duhet të zotërojnë një DND (5 vjet) ose plus një Master të Nivelit të Dytë (1 vit) në mënyrë që të ketë mundësi për të kaluar në studimet e doktoraturës, ndërkohë që personat që kanë marrë një diplomë të vjetër (4 vjeçare) mund të regjistrohen direkt për Master të Nivelit të Dytë ose Doktoraturë.
- b. Studentët që zotërojnë Diploma Masteri nga universitetet e huaja do të duhet të kenë vështirësi në njohjen e diplomave, sepse skema Shqiptare për ofrimin e Masterave në dy cikle nuk është një model i bashkuar.
- c. Universitetet publike janë të diskriminuara në krahasim me universitetet private për shkak të kësaj të fundit: **Neni 45 i jep** të drejtën e ushtrimit të modeleve të tjera jashtë skemës që paraqitet në **Nenin 26**.

Një skëmë e tillë e jo harmonike, jo realiste, e kushtueshme dhe diskriminuese përbën probleme serioze në arsimin e lartë shqiptar.

Neni 67 “ Komisioni akademik i kualifikimit” i cili i jep të drejta Këshillit të Ministrave dhe Ministrisë së Edukimit dhe Shkencës për të vepruar mbi titujt akademikë, është një shkelje e standarteve internacionale dhe autonomisë së institucioneve të arimit të lartë.

C. Implementimi i problemeve

Ligji i ri i “Arsimit të lartë në Shqipëri” u aprovua në një mjedis shumë të tensiunuar me konflikte midis institucioneve të arsimit të lartë dhe Ministrisë së Edukimit dhe Shkencës, një konflikt i cili e çoj ligjin e sapo miratuar në Gjykatën Kushtetuese i bazuar në: **Shfuqizimin e fjalisë së tretë, në pikën 1 të Nenit 23 dhe pika 2 dhe 3 të Nenit 64 të ligjit numer 9741 të datës 21.05.2007 “Arsimi i lartë në Republikën e Shqipërisë” si i mospërpuethshëm me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë.**

Gjykata kushtetuese në **vendimin e saj numër 9, të datës 19.03.2008** do të legjitimitonte Konferencën e Rektorëve si iniciatore të dorëzimit të kërkesës në Gjykatën Kushtetuese duke qënë që kjo do të ishte në interes të tyre... “problemet e respektimit të autonomisë së institucioneve të arsimit të lartë”...dhe në arsyetimin e vendimit thuhet: **“Ministria e Edukimit dhe Shkencës” në bazë të fjalisë 2 të Nenit 64 të ligjit numer 9741, të datës 21.05.2007 ka të drejtën e shfuqizimit të çdo akti të nxjerrë nga autoritetet drejtuese ose organeve të sistemit të arsimit të lartë kur këto akte janë në kundërshtim me këtë ligj. Gjykata Kushtetuese vëren se nuk mund të ketë garanci për autonominë e institucioneve të larta në vend në rastë se mbikqyrja e Ministrisë së**

Edukimit dhe Shkencës ushtrohet në mënyrë të papërcaktuar nga lart dispozitat. Kjo për faktin se shfuqëzimi i akteve që konsiderohen tërësisht ilegale nga ana e Ministrisë ose Ministrisë së Edukimit dhe Shkencës, janë të përcaktuar tashmë në ligj, dhe do të vendosnin universitetin nën kontrollin hirarkik të pushtetit ekzekutiv sikur ato të ishin organe nën varësinë e saj. Në këtë mënyrë ligji që garanton repektimin e parimeve kushtetuese mbi autonominë e institucioneve të arsimit të lartë do të transformohet në një instrument që e shkel atë nëpërmjet ndërhyrjes së organeve ekzekutive.

Në kohën kur ligji u depozitua në Gjykatën Kushtetuese për kushtetshmërinë e tij, Asambleja e Republikës së Shqipërisë la më pak se pesë muaj që nga hyrja në fuqi e ligjit duke ndryshuar ligjin e ri në bazë të pikës së parë të **Nenit 23** të ligjit ekzistues që sanksionon: “autoriteti kryesor i një institucioni public të arsimit të lartë që kërkon një madat të dytë për të njëjtin funksion duhet të sigurojë 60 përqind të votave për tu deklaruar fitues”.

Kjo dispozitë e qartë me karakter diskriminues të Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe autoriteteve shkon kundër principeve kushtetuese, duke cënuar principet e barazisë së shtetasve përpara ligjit dhe principet e autonomisë së universitetit të parashikuara nga **Neni 18 dhe 57, i pikës 7** të Kushtetutës. Ai cënon principet e barazisë së votës, të sanksionuara në **Nenin 45** të Kushtetutës duke i dhënë një vlerë tjetër votës për kandidatin që merrë mandatin për herë të parë në raport me kandidatin që kërkon një mandate të dytë.

As shfuqizimi që Gjykata Kushtetuese i bëri **pikës 2 të Nenit 64**, as amendamentet e ligjit, të bëra disa muaj më parë nga Asambleja e Shqipërisë duke shfuqizuar fjalinë e tretë të **pikës 1 të Nenit 23** ndihmon në vendosjen e një klime të qetë midis institucioneve publike të arsimit të lartë dhe Ministrisë së Edukimit dhe Shkencës.

Problemet ligjore të ligjit janë të shumta. Duke ju referuar përsëri të dy vendimeve të Gjykatës Kushtetuese, vendimi numër 36 i datës 15.10.2007 thotë: “ **ushtrimi i vendimarrjes është një pasqyrim i efektueshmërisë të autonomisë së institucioneve dhe ndërhyrjes së shtetit në aspekte të rëndësishme do të sillte vështirësi në implementimin e ligjit dhe do të shkelte standartet kushtetuese të autonomisë dhe lirisë akademike.**”

Gjithashtu në vendimin numër 9 të datës 13.03.2008 thuhet: “ **Duke qënë që arsimimi është një shërbim publik, me ligj pushteti ekzekutiv mund t’i japi kompetenca mbikqyrëse universiteteve, por këto kompetenca duhet të balancohen në mënyrë që ushtrimi i tij të mos cënojë autonominë e institucioneve të arsimit të lartë që është kyçi i vetë-qeverisjes dhe kontributi i zhvillimeve positive të marrëdhënieve të përbashkëta.**

PËRFUNDIME

- Ligji reflekton modelin e kontrollit shtetëror të sistemit të arsimit të lartë
- Shumë nene të ligjit nuk janë në përputhje me Kushtetutën e Shqipërisë, me principet e ECHR dhe me Standartet Europiane
- I jep shumë pushtet Ministrisë dhe Këshillit të Ministrave. Pushteti i palimituar i është dhënë Ministrisë.
- Nuk ka garanci për pavarësinë e procesit të akreditimit
- Ligji nuk përmban masa që të japin besim
- Ligji shfaq diskriminim
- Paraqet besim të pakët tek aktorët
- Ligji përmban standarte të dyfishta të cilat çënojnë hapur principet e autonomisë së universitetit dhe lirisë akademike
- Ligji çënon principet e kolegjalitetit të cilat të bazuara në institucionet e arsimit të lartë duhet të funksionojnë
- Dispozitat ligjore nuk janë koherente dhe krijojnë problem në implementimin e tyre
- Formulimi ligjor i përdorur lë hapësira për ambiguitet, për keqinterpretim dhe subjektivitet

REKOMANDIMET

1. Rekomandime specifike

Kriteret e pranimit

Ligji duhet të përmbajë të paktën kriteret e përgjithshme në lidhje me pranimin e studentëve (**neni.33 dhe 34**). Kompetenca për të vendosur kriteret dhe kuotat e pranimit nuk duhet të lihen vetëm në duart e Ministrisë të Arsimit. E drejta themelore për akses në edukim është në rrezik. Si pasojë, kufizimet e kësaj të drejte duhet të përcaktohen me ligj. Kriteret e nevojshme duhet të renditen sipas ligjit në një mënyrë të përgjithshme, transparente dhe objektive kështu që drejtimi i kompetencave të ministrisë (ministrove) duhet të jetë i qartë dhe çdo abuzim mund të shmanget paraprakisht. Është mëse e kuptueshme që këto kritere duhet të aplikohen vetëm tek institucionet publike.

Pozicioni i rektorit

Rektori i Universitetit personifikon vlerën kryesore të autonomisë të universitetit. Kjo është e vlefshme për të gjitha shtetet e Europës. Për këtë arsye, pozicioni i tij duhet të jetë i pavarur nga Shteti, dhe specifikisht nga Ministri. Ne i shikojmë problemet nga këndvështrimi i ligjshmërisë në **neni.64, pjesa 3**. Problemi është se Ligji nuk përcakton asnjë kriter të qartë, objektiv dhe të drejt për pezullimin. Në këtë rast, Ministri i Edukimit ka kompetencë të lire të interpretoj në situatë individuale se çfarë është shkelje e rend dhe flagrante e ligjeve dhe rregullave. Meqëse kjo pike nuk është në përputhje me Kushtetutën e Shqipërisë, në këshillojmë të ndryshohet Ligji në mënyrë të tillë që abuzimi i pushtetit mund të shmanget më përpara ose të formulohet më në mënyrë të ndryshme në një ligj të ri.

Akreditimi

Agjensia e Akreditimit duhet të jetë e pavarur jo vetëm nga institucionet por edhe nga Ministri.

Menaxhimi dhe administrimi i Institutit të Arsimit (HEI/IAL) publike

Pasqyrimi i HEI/IAL

Siç kuptohet nga **neni.4, pjesa 2**, HEI publike janë “persona juridik, të drejtat dhe detyrimet e të cilit janë të vendosura dhe të parashikuara në aktin e tyre të themelimit”. Vërejtja e parë, do të duket e çuditshme por kjo ka rëndësi edhe për HEI private, sepse ju duhet të prisni që ata kanë një personalitet juridik sipas ligjit privat të përgjithshëm dhe për këtë arsye nuk kanë nevojë për një akt themelimi. Megjithatë, ne do të donim të theksonim një çështje tjetër. Nëse të gjitha HEI kanë një person juridik qoftë ajo vetëm në një masë të caktuar, ato kanë kapacitetin të sillen në mënyrë të pavarur dhe të mbajnë mardhënie të jashtme të natyrës faktike dhe juridike. **Ligji për këtë arsye duhet të përmbajë një dispozitë që e bënë kompetence të një prej organeve për të përfaqësuar institucionin në mardhëniet e jashtme. Kjo është një çështje e rendit publik.**

Mardhëniet midis Senatit, Rektoratit dhe Këshillit të Administrimit

Krijimi i balances së fuqis midis tre organeve në HEI të prezantuar në **Nenin 14, 15 dhe 16** të Ligjit, nuk është totalisht i qartë në efektet e tij. Në versionin e përkthyer të Ligjit, Senati ka kompetencën që të “aprovtojë” shpërndarjen e burimeve financiare, Rektorati të “formulojë” kriteret e shpërndarjes dhe Këshilli Administrativ të “aprovtojë” këto kriteret. Atëherë kush vendos për ndarjen? Ligji duhet të japë kompetenca të ndryshme tek organe të ndryshme.

Nga rregulloret në Ligj është krijuar përshtypja që nuk ka asnjë organ të përgjithshëm qeverisës të HEI. Në shumë raste vendimet mund të merren nga një bashkëpunim i Senatit, Këshillit Administrues dhe në një masë të caktuar të Rektoratit. **Është mëse e dukshme që kjo strukturë do të ketë tendencë për një orintim nga brenda, shumë e plolitizuar dhe vendimmarrje burokratike, e cila nuk është në interes të HEI për të reaguar shpejt dhe në mënyrë fleksibile në të gjitha ndryshimet e kërkesës (ndër)kombëtare të politikave të HE. Kjo gjithashtu do të jetë në kundërshtim me organizimin institucional të shteteve të tjera që kanë sistemin e “Bolonjës”. Prandaj ne do të preferonim të jepnim këshilla për të rishqyrtuar këtë strukturë bazuar në funksione të veçanta të qeverisjes dhe menaxhimit.**

Këshilli i Edukimit të Lartë (HE) dhe Shkencë

Organi më i rëndësishëm këshillues i ministrit është Këshilli i Edukimit të Lartë dhe Shkencës. Ligji e prezanton atë si “strukture e ndërmjetme” midis qeverisë dhe fushës së Edukimit të Lartë. Ndoshta kjo nuk ndodh kështu, për aq kohë sa ministri është kryetari i Këshillit. Në shumë shtete të tjera ky organ këshillues ka një status të pavarur, shpesh e lirojnë atë duke e organizuar si një agjensi me një personalitet juridik. Ne kemi përshtypjen që dizanji i Këshillit në Ligj është bazuar në dy parime të ndara dhe që është e vështirë të kombinohen: a) nga njëra anë duke qenë një organ i përfaqësimit të fushës Edukimit të Lartë ndaj qeverisë dhe b) nga ana tjetër të qenit i një këshilltari të kualifikur të qeverisë. Në një marveshje sipas parimit (a) nuk ka kundërshtim ndaj drejtimit të Ministrit. Sipas parimit (b), Këshilli duhet të jetë i pavarur nga Ministri dhe Instituti i Edukimit të Lartë. **Ne do të këshillonim të rishikohej hartimi i Këshillit të Edukimit të Lartë dhe Shkencor dhe të zgjidhet një marveshje në bazë të parimit (b).**

Mos-diskriminimi në arsimin e lart

Marrja në konsiderat e parimit të mos-diskriminimit të Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, e cila vlen edhe në fushën e arsimit, ligji duhet të përfshij edhe parimin e mos-diskriminimit. Ligji përmban diskriminime (Neni .23, 45/b) në lidhje me strukturën e studimeve dhe pranimin e studentëve. Është e këshillueshme që të zbatohet dhe përpunohet ky parimin në ligjin specifik.

2.Ndryshimet e nevojshme të disa prej neneve të ligjit në periudhën më të shkurtër të mundshme të kohës.

Neni 2/3/c: e drejta për të përcaktuar kualifikimet e studentëve për programe të ndryshme të arsimit.

Neni 4/3: pas fjalëve “**ofert e akredituar**” shto “**ose e pa akredituar**”

Neni 12/3: “**pesë vite**” të zëvendësohet me “**1 vit**”

Neni 26: propozohet të formulohet si më posht:

1. Programet e studimit për arsimin e lartë janë të organizuara në tre cikle si më posht:
2. Cikli i parë i studimeve

Cikli i parë i studimeve përfshin: a) studimet akademike bazë dhe b) studimet profesionale bazë.

Studimet akademike bazë kanë për qëllim që ti bëjnë studentët gati për tregun e punës si dhe për të kaluar në nivelin master të studimeve.

Studimet profesionale bazë kanë për qëllim që ti pergatisin studentët për tregun e punës.

Studimet në këtë cikël zgjasin nga tre deri në katër vite, varet nga fusha e studimeve. Afati i studimeve për të njëjtin program është i njëjtë pavarësisht nëse ofrohet nga një universitet publik ose privat.

Program i studimeve të ciklit të parë ofron 180 dhe 240 kredite.

Për të kaluar nga studime profesionale bazë në studime akademike bazë jaanë programet lidhëse me 45 dhe 60 kredite.

Një diplomë universitare lëshohet në fund të përfundimeve të ciklit të parë të studimeve.

3. Cikli i dytë i studimeve

Cikli i dytë i studimeve përfshinë: a) programe akademike master b) programe profesionale master, c) programet e specializimit.

Kohëzgjatja e studimeve për ciklin e dytë është 1-2 vite.

Program i studimeve për ciklin e dytë përfundohet me 60, 90 dhe 120 kredite.

Program i masterit profesional realizohet me 60 kredite. Për të kaluar në programe akademike master ofrohen programe të ngjashme me 30-40, 60 kredite.

Programet e specializimit mund të realizohen me 60 dhe 180 kredite varet nga fusha e studimeve.

Në përfundimit të ciklit të dytë të studimeve, lëshohen diplomat e mëposhtme: një master akademik (Master i Arteve, Master i Skencave dhe Master Kërkimi), master profesional dhe një çertifikat specializimi.

4. Cikli i tretë i studimeve

Cikli i tretë i studimeve përfshinë studentët e doktoraturës (PhD).

Studimet e doktoraturës zgjasin 3-4 vite.

Viti i parë i studimeve mund të organizohet si një kurs studimi. Kjo përcaktohet në varësi të fushës dhe programit.

Diploma “Doktor” lëshohet në fund të studimeve.

5. Pas studimeve të doktoraturës mund të ofrohen studime postdoktorale.

Neni 47/2/c, 47/3, 47/7: “nga vendimi Këshillit të Ministrave, bazuar në propozimin e Ministrit të Arsimit dhe shkencës” duhet të zëvendësohet nga “Vendimi i gradave i takon organeve të universitetit”.

Neni 59/1: “të gjithë” në fjalinë e fundit duhet të zëvendësohet nga “përkatës”

Neni 58/3: Fjalja “Instituti i Arsimit të lartë bën publike rezultatet e tyre të procesit të vlerësimit” duhet të zëvendësohet nga “raporti i vlerësimit të brendshëm të Institutit të Arsimit të Lartë do të përdoret si një burim për vlerësime të jashtme”

Neni 59/5: pas fjalëve “të përbër nga” duhet të shtohet “ekspert të pavarur lokal dhe 1/3 ekspert të huaj, duke përfshirë edhe studentët”.

Neni 60/2: pas “Agjensia Publike e Arsimit të Lartë” duhet të shtohet “ky është një institucion i pavarur”.

Neni 60/2: Fjalët “ Këshilli i Ministrave” duhet të zëvendësohen nga “Këshilli Kombëtar i Edukimit të Lartë dhe Shkencës”.

Neni 60/3: Paragrafi “ Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, Këshilli i Arsimit të Lartë dhe Shkencës, Agjensia e Akreditimit dhe Instituti i Edukimit të Lartë, ekspert në fusha të caktuara si dhe një përfaqësues të studentëve janë të përfaqësuar në ekuilibër në Këshillin e Akreditimit. Ministri i Arsimit dhe i Shkencës emëron anëtarët e Këshillit nga kandidatët e propozuar nga palët e përfshira.” duhet të zëvendësohet “Përbërja e Këshillit të Akreditimit duhet të përbëhet nga 9 persona: 3 nga universitetet publike të zgjedhur nga universitetet publike nëpërmjet Dhomës së Universiteteve Publike të Konferencës së Rektorit, një nga universitetet private të zgjedhur nga universitetet private nëpërmjet Dhoma e Universiteteve Private e Konferencës së të Rektorëve, 1 student i zgjedhur nga Këshilli i Studentëve , 2 njerëz nga jashtë të zgjedhur nga Këshilli Kombëtar i Edukimit të Lartë dhe Shkencës pas konsultimit me Shoqatën Europiane të Sigurimit të Cilësisë në Arsimin e Lartë, 2 nga mjedisi social kulturor (1 nga Akademia e Shkencës dhe 1 nga Dhoma e Tregtisë). Anëtarët e Këshillit të Akreditimit duhet të plotësojnë kriteret e mëposhtme: besueshmëri, ndershëmi, pavarësi, eksperiencë, interes. Këshilli Kombëtar i Edukimit të Lartë hap aplikimet është përgjegjës për formimin e këtij organi.”

Neni 61/1: Fjala institucion duhet të fshihet.

Neni 61/2: Pas fjalës “ dhe Shkencë” duhet të shtohet “bazuar në standartë ndërkombëtare”, fjala “drejtime” duhet të zëvendësohet nga “udhëzimet”

Neni 62/1: Fjalët “Duke u bazuar në vlerësimin dhe rekomandimet të Këshillit të Akreditimit, Minsitrit të Arsimit dhe Shkencës” duhet të zëvendësohet nga “Këshilli i Akreditimit është organi që bënë ...”

Neni 62/1: Fjalja **“Ministri komenton brenda një muaji nga data e paraqitjes së raportit, në të kundërt, Këshilli i Akreditimit shpall vendimin e tij si vendim përfundimtar.”** duhet të zëvendësohet nga fjalja **“Brenda 30 ditësh institucioni i cili është vlerësuar negativisht, mund të marrë iniciativën të pyesi Këshillin e Akreditimit të rishqyrtoj vendimin negtaiv”**

Neni 62/2: Fjalja **“Në rast të vendimeve negative, institucionet ose programet e arsimit nuk njihen zyrtarisht në Republikën e Shqipërisë”** duhet të zëvendësohet **“Në rast të vendimit negative, programet nuk do të njihen zyrtarisht dhe institucionet nuk mund të lëshojnë diploma. Institucioni duhet të përmbush kërkesat brenda dy viteve”**

Neni 62/8: Shto **“Të gjitha programet ekzistuese të universiteteve publike janë të njohura, port ë gjitha programet e reja duhet të akreditoen para 2011. Të gjitha programet e universiteteve të reja duhet të jenë të akredituara.”**

Neni 63/1, 4: Duhet të fshihet.

Neni 63/5: Pas fjalës **“ Ministria”** duhet të shtohet **“duhet”**.

Neni 66/5: Pjesa e fundit e fjalisë **“është Ministri i Edukimit dhe Shkencës”** duhet të zëvendësohet me **“duhet të zgjidhet”**

Neni 67 duhet të fshihet. E drejta e titujve akademik duhet ti jepet senatit të Institutit të Arsimit të Lartë (IAL)

Neni 68/1: duhet të shtohet **“Konferenca e Rektorëve është e përbërë nga dy dhoma: dhoma e universiteteve publike dhe shoma e universiteteve private”**

3.HARTIMI I NJË LIGJI TË RI NË NJË TË ARDHME TË AFËRT NË PËRPUTHJE ME KUSHTETUTËN E SHQIPËRISË, LEGJISLACIONIN EUROPIAN PËR ARSIMIN E LARTË DHE MODELEVE PERËNDIMORE NË FUQI